

Az Intézet az elmúlt 25 év során alkotó műhelyé vált, amely egyrészt kriminológiai kutatásaival iskolát teremtett, másrészt tudósokat nevelt. Kutatói közül ugyanis 10 szerzett kandidátusi, 1 pedig doktori fokozatot.

Az intézeti kutatások eredményességét és színvonalát az is jelzi, hogy a Nemzetközi Kriminológiai Társaság 1983. évi (bécsi) világkongresszusán dr. Vermes Miklós önálló csoportvezetőt, legfőbb ügyészégi főtanácsost "Hermann Mannheim" díjban részesítette, a Magyar Kriminológiai Társaság pedig 1985-ben az Intézet igazgatóját az első ízben kiadásra került "Vámbéry Ruzstem Emlékérem I. fokozatá"-val tüntette ki.

A 25 év alatt végzett sokirányú kutatótevékenységünk, annak alapján elért eredmények megfelelő alapot látszanak biztosítani ahhoz, hogy a következő időszakban is hiánytalanul eleget tegyünk az alapító kormányhatározatban megszabott feladatainknak, szolgáljuk a kriminológia és a kriminalisztika tudományának fejlesztését, a bűnözés elleni hatékonyabb küzdelem megvalósulását. Erre nemcsak az Intézet eddig elért eredményei szolgáltatják a megfelelő alapot, hanem mindazok a szervek, intézmények együttműködése, segítése is, amelyek megalakulásunktól kezdve a legkülönbözőbb formában támogatták Intézetünk tevékenységét és velünk együtt a közös cél, a bűnözés visszaszorítása, csökkentése érdekében tettek erőfeszítéseket.

Ebben bizva abban is reménykedem, hogy az Intézet újabb évfordulói alkalmából új és jelentős sikerekről lehet majd megemlékezni, amelyben az Intézet tevékenysége is méltó elismerésre kerül.

Dr. Szijártó Károly legfőbb ügyész megköszönve Dr. Gödöny József igazgató előadását felkérte Dr. Nyiri Sándor legfőbb ügyész-helyettes korreferátuma megtartására.

Dr. Nyiri Sándor legfőbb ügyész helyettes

k o r r e f e r á t u m a

Tisztelt Tudományos Ülés!

Nehéz, bár megtisztelő feladatra vállalkozott a korreferens, amikor az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet negyedszázados tudományos tevékenységét, iskolateremtő munkáját, az Intézet kriminalisztikai, kriminológiai, kriminálpszichológiai kutatásait a gyakorlat oldaláról értékeli és teszi mérlegre, illetőleg néhány vetületében vázolja azokat az igényeket, amelyeket a jogalkalmazó szervek az Intézettől várnak. Megkönnyíti viszont a korreferens helyzetét, hogy részben mint a Tudományos Tanács tagja, részben mint az ügyészi szervezet egyik vezetője és egyben a kutatási anyagok "használója" és hasznosítója az Intézet tevékenységét közvetlenül figyelemmel kísérhette, a kutatási elképzelések születésénél és megvalósításánál segédkezhetett, s megismerhette az intézeti kutatómunka, a kutatási főirányok, főként pedig a vizsgálati eredmények egészét.

Az idő és a terjedelemszabta korlátok miatt aligha lehetséges egy korreferátumban a negyedszázados intézeti tevékenységet részletekbe menően értékelni. Ezért Szijártó Károly legfőbb ügyész elvtárs elnöki megnyitójában és Gödöny József elvtárs előadásában foglaltakra is visszautalva, részben a múlt tükrében, részben a bűnmegelőző, a bűnüldöző és igazságszolgáltatási, valamint az ezzel összefüggő tudományos munka közeli távlatait érintően néhány fő kérdést szeretnék megvilágítani. A negyedszázados tevékenység főbb állomásait kívánom felvillantani, mintegy hidat képezve az intézeti "múlt" és a jelen, a jelen és a jövő között.

AZ INTÉZETI TUDOMÁNYOS KAPCSOLATOK FEJLŐDÉSE ÉS
A VÉGZETT KUTATÁSOK ÉRTÉKELÉSE ALAPJÁN LEVONHA-
TÓ KÖVETKEZTETÉSEK

1. Az igazgatói tájékoztatóból is megállapíthatóan az Intézet, valamint a bűnüldöző, ügyészi és igazságügyi irányító és területi szervek közötti tudományos kapcsolatok az elmúlt negyedszázadban fokozatosan és folyamatosan, a kölcsönösség jegyében fejlődtek. Különösen jó ez a kapcsolat - a Tudományos Tanács személyi összetételére is visszavezethetően -

- a Legfőbb Ügyészség büntető szakterületeivel és Titkárságával,
- a BM ORFK Népgazdaság és Társadalmi Tulajdonvédelmi Osztályával,
- a BM ORFK Közbiztonsági és Közlekedési Csoportfőnökség Megelőzési Osztályával,
- a BM Oktatási és Közművelődési Csoportfőnökségével,
- a Belügyi Szemle Szerkesztőségével,
- a Rendőrtiszti Főiskolával,
- a BM Tudományszervezési Osztályával,
- a Budapesti Rendőrfőkapitánysággal,
- az Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztályával, valamint a Törvényelőkészítő Főosztályával,
- a Legfelsőbb Bírósággal,
- az IM Bv Országos Parancsnokságával és szinte valamennyi büntetésvégrehajtási intézettel, valamint az utógondozásban érintett szervekkel.

Külön is szólnom kell a rendőri, az ügyészi és az igazságügyi szervek, valamint az Intézet közös feldolgozásairól. E közös vizsgálatok az 1960-as évek elején előbb egyes vágyon elleni bűncselekményfajták együttes elemzésében és értékelésében, majd a társadalmi tulajdont károsító sikkasztások bűnügyi iratanyagának a Tudományos Tanács által jóváhagyott keretek közötti és szempontok szerinti

feldolgozásában realizálódott. Igen jelentős eredmények születtek a Legfőbb Ügyészség Titkársága és az Intézet közötti együttműködésben, különösképpen a bűnözés morfológiai és ágazati jellemzői feltárásában. A számítástechnikai bázis létrejöttével új, kölcsönös fejlesztési lehetőségek keletkeztek mindkét intézmény számára.

2. Az Intézet kutatásai jellegéből, eredményeiből megállapíthatóan minden időben megtalálta azokat a tudományos főirányokat és feladatokat, amelyek általános, illetőleg gazdaságpolitikai, jogpolitikai, kriminálpolitikai, jogalkotási és jogalkalmazási szempontból a legjelentősebbek, legfontosabbak, leglényegesebbek voltak. Ha ezeket a kriminológiai kutatásokat mennyiségében és minőségében végig tekintjük, egyértelműen meg kell állapítani, hogy az Intézet az elmúlt negyedszázadban a központi és a területi vezető párt- és állami szervek, az ágazati minisztériumok és országos főhatóságok, valamint a központi és a területi bűnüldöző, ügyészi és igazságügyi szervek sokirányú támogatásától kísértlen maradéktalanul eleget tett az alapító kormányhatározatban rögzített feladatainak, s jelentősen segítette a gyakorlati bűnmegelőzést, a bűnfelderítést, a bűnüldözést és az igazságszolgáltatási munkát. Az Intézet a személyi és tárgyi feltételek bővülése függvényében folyamatosan terjesztette ki tudományos kutatásai körét az újabb és újabb területekre.

Az előző következtetést a kriminológiai kutatási főirányok megválasztása, folyamatos szélesítése, a kutatások minőségének, színvonalának fejlődése önmagában is bizonyítja. Külön is jelentős az az eredmény, hogy az Intézet létrehozását követően nyomban megkezdte az empirikus kutatásokat, s azokat az elméletképzéssel, a gyakorlati bűnmegelőző, bűnüldöző, igazságszolgáltatató és felügyeleti munka egyidejű segítségével törekedett összekapcsolni.

Jelentőségénél fogva is kiemelési igényel:

- a kriminalisztikai és a kriminológiai kutatások interdiszciplináris, komplex, egymást kölcsönösen kiegészítő jellege,
- a kriminológiai és a kriminálpszichológiai kutatások mindvégig sikeres összhangjának megvalósítása,
- a történetiség, a történeti szemléletmód következetes érvényesítése,
- valamint a hazai és nemzetközi összehasonlító anyagok, statisztikák egyes témakörökbeli rendkívül nagy volumene.

A kutatási főirányok - tárgyi és személyi feltételek függvényében történő - szélesítését bizonyítja többek között, hogy míg az Intézet kezdetben egyes főbb, s az összbünyözés nagyságrendjét alapvetően meghatározó bünyözési jelenségekkel (elsősorban társadalmi tulajdon elleni és a közlekedési bünyöcselekményekkel), bünyöcvetői kategóriákkal (visszaesőkkel, fiatalok bünyözökkel, stb.) összefüggő kriminológiai és kriminalisztikai kutatásokat végzett, addig az 1960-as évek közepétől már magasabb szinten, a bünyöc megelőzésben legközvetlenebbül érintett népgazdasági ágazatokban, alágazatokban, nagy vállalatokban folytatta kutatásait, kifejezetten a tudományos eredmények, megelőzési ajánlások, javaslatok legközvetlenebb hasznosításától vezérelten. E tudományos tevékenységével az Intézet közvetlen segítséget is adott az ágazati minisztériumoknak, a vállalatoknak, a termelőegységeknek, közvetve pedig erősítette a bünyöc megelőző, ügyészi és igazságügyi szervek megelőző, felderítő munkáját, a jogalkalmazási joggyakorlatot. Mindezzel párhuzamosan fontos elemlelképzési tevékenységet is folytatott, amelynek közreadott anyagaival a jogi képzést és továbbképzést, a rendőrtisztképzést ugyanugy segítette, mint más társadalomtudományos intézetek munkáját. E folyamat természetesen kölcsönhatásos volt. Az említett szervek, intézmények jelzéseikkel, javaslataikkal, észrevételeikkal, intézkedéseikkel is segítették az intézeti kutatómunka fejlesztését.

A későbbiekben - figyelemmel a párt- és az államvezetés, a Belügyminisztérium, a Legfőbb Ügyészség, az Igazságügyi Minisztérium, a Legfelsőbb Bíróság igényeire is - a kutatási főirányok egyre újabb és újabb területekre terjedtek ki.

A korábbi eredmények alapozták meg, hogy az Intézet a társadalmi beilleszkedési zavarok országos tárcaközi kutatási főirány keretében a bünyözési alirány eredményes gondozását, témavezetését és kutatásirányítási, koordinálási feladatait láthatta el. E kutatás beürződésben lévő eredményei új elméleti és gyakorlati ismeretanyagokat nyújtanak nemcsak a központi párt- és államvezetés, a különböző állami, gazdasági, társadalmi és tömegszervek, de a rendőri, ügyészi, bírói, igazságszolgáltatási, bünyöcvesztésvesztési és utógondozási szervek számára is.

Nagyjelentőségűnek tartom, hogy a tervszerűség érvényesítése, az éves, vagy középtávú tervekben rögzített feladatok következetes megvalósítása mellett az intézeti tudományos tevékenység mindvégig mentes volt az öncéluságtól és sikeresen ötvözödtek, kifejeződtek abban az elmélet és a gyakorlat, az elmélet-alkotás és elméletfejlesztés igényei.

3. Az Intézet gyakorlatot támogató tevékenysége sokirányú, fejlődő, szélesedő és természetesen szakáganként változó. A legtöbb, a legközvetlenebb segítséget - érthetően - a bünyöc szakterület kapta és kapja.

Ezek közül - éppen jelentőségüknél fogva - külön is kiemelném

- a nyomozás törvényessége feletti felügyelet fejlesztésével,
- a szakértői tevékenység elméleti és gyakorlati kérdéseivel,
- a gyermek- és fiatalok bünyözésével,
- a gyermek- és fiatalok veszélyeztetettségé okáival,
- továbbá a társadalmi beilleszkedési zavarokkal összefüggő intézeti kutatásokat.

Ismételten hangsúlyozni szeretném, hogy az intézeti kriminalisztikai és kriminológiai ku-

tatások kezdettől fogva erősítették, tudományosan megalapozottabbá tették a bűnüldöző, ügyészi és igazságügyi szervek erőfeszítéseit, s a jogalkalmazói munkát.

4. Az intézeti jelzések, anyagok, kis- és nagymonográfiák, tanulmányok, a városi szintig megküldött tájékoztatók, az egyes népgazdasági ágazatokban vállalatokig több példányban terjesztett intézeti különkiadványok, a jogalkotást szolgáló célkutatások anyagai jelentős mértékben hozzájárultak

- a különböző büntetőjogi kodifikációs munkálatok tudományos megalapozásához,
- a bűnmegelőzési, a bűnüldözési, az igazságszolgáltatási gyakorlat fejlesztéséhez,
- a kriminológiai gondolkodás terjesztéséhez,
- a kedvező irányu szemléletformáláshoz,
- az új tudományos eredmények közvetítéséhez, megismertetéséhez, elterjesztéséhez,
- a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítása előfeltételei megteremtéséhez,
- az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolatok szélesítéséhez,
- az intézeti elméletfejlesztő tevékenység fokozatos és folyamatos kiteljesedéséhez.

Az intézeti "műhelyben" többek között olyan nagy jelentőségű alapművek születtek és láttak napvilágot a Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó és más kiadók gondozásában, mint

- "Bizonyítás a nyomozásban",
- "A társadalmi-gazdasági fejlődés és a bűnözés".
- "A női bűnözés",
- "A kriminológia alapkérdései",
- "Galeribűnözés",
- "Az emberölés"

és más művek, azokról a nagy jelentőségű, kismonográfia terjedelmű tanulmányokról nem is szólva, amelyek a Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok sorozatban jelentek meg.

Az elmúlt negyedszázadban kiadott intézeti anyagokat - még, ha ebben további teendők is vannak - a bűnüldöző, ügyészi és igazságügyi szervek is hasznosították. Nem egy felügyeleti vizsgálatban visszajelzést kaptunk, pl. a

Baranya, a Borsod-Abaúj-Zemplén, a Csongrád, a Fejér, a Győr-Sopron, a Hajdu-Bihar, a Heves, a Komárom, a Pest, a Szabolcs-Szatmár, a Szolnok, a Veszprém és a Zala megyei Főügyészségektől az intézeti kutatási megállapításokról sőt néhány megyében és egyes budapesti kerületekben bizonyos bűnözési jelenségek feltárásában is alapoztak az ügyészi szervek az intézeti megállapításokra, adatokra.

II.

A JOGALKALMAZÁS INTÉZETI SEGÍTÉSÉNEK TOVÁBBI UTJAI

Az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolatok kölcsönös fejlesztésében, a tudományos eredmények hasznosításában megítélésem szerint további, még kiaknázatlan lehetőségek vannak.

Ebben az összefüggésben, mint korreferensnek és nem mint legfőbb ügyész helyettesnek szabad legyen megfogalmaznom néhány olyan gondolatot, ajánlást, amelyek - az MSZMP XIII. Kongresszusa határozatai végrehajtásából adódó bűnmegelőzési, bűnüldözési, igazságszolgáltatási, stb. feladatokra is figyelemmel - a bűnügyi tudományos kutatásokban, az elmélet és gyakorlat kapcsolata kölcsönös fejlesztésében, valamint a kutatási eredmények eddiginél szélesebb körű, mélyebb és sokoldalubb közvetlen és közvetett intézeti hasznosítási formái megválasztásában is érvényesíthetőnek látszanak.

Az Intézettől a bűnüldöző, ügyészi és igazságszolgáltató szervek azt várják, hogy a soronlévő középtávú kutatási főfeladatai megválasztásánál, az éves tervei kialakításánál az alapvető párt- és kormányhatározatokra, a tudománypolitikai irányelvekben, az MSZMP XIII. Kongresszusa határozataiban rögzített feladatokra, továbbá az elméletképzéssel összefüggő és a jogalkotási, jogalkalmazási gyakorlat igényeire a jövőben is változatlanul legyen figyelemmel.

A bűnmegelőzési, bűnüldözési és jogalkalmazási gyakorlat az Intézet segítségét a kö-

vetkező fő területeken várja:

A.

Általános kutatási feladatok

1. Az intézeti kutatási tevékenységben érvényesíthető az a kongresszusi határozaton alapuló célkitűzés, amely szerint a tudományos munkában is változatlanul a főfeladatokra, ezen belül is

- a szocialista állam védelmére,
- a szocialista törvényesség következetes érvényesítésére,
- az államrend erősítésére,
- a szocialista demokrácia fejlesztésére,
- az alapvető állampolgári jogok érvényesítése biztosítására,
- az állampolgári kötelezettségek és jogok összhangjának helyes értelmű megvalósítására,
- a gazdálkodási rend és fegyelem további szilárdítására,
- az állami, a végrehajtási, a munkafegyelem erősítésére,
- a jogsértések és a bűncselekmények megelőzésére,
- a népgazdaság és a társadalmi tulajdon hatékonyabb védelmére,
- egyes negatív bűnözési jelenségek tovább terjedése megakadályozására, visszaszorítására kell az erőfeszítéseket összpontosítani.

2. Az Intézettel szemben változatlanul fontos állami és társadalmi igény, hogy kutatási eredményei felhasználásával, közreadásával és jelzéseivel elősegítse egyes általános, illetőleg jog- vagy kriminálpolitikai döntések megalapozását, jogalkotási feladatok megoldását, a jogalkalmazási joggyakorlat fejlesztését.

3. Fontos feladat a bűnmegelőzés szervezet- és intézményrendszere napirenden levő továbbfejlesztésének segítése, az új megoldásmódok, szervezeti formák realizálásának figyelemmel kísérése és segítése.

4. Az Intézet vállalon még több feladatot az ügyészi állomány képzésében és továbbképzésében. Különösen a fiatal ügyészek tudományos képzéséhez és publikációs tevékenységéhez nyújtson az eddiginél több segítséget.

5. Az intézeti tudományos munka elemzéséből levonható az a következtetés, hogy az OKKRI előtt az elméletfejlesztés új távlatai állnak. Az Intézet - az eddigi kutatási eredményekre is alapozva - újabb tudományos következtetésekkel, ajánlásokkal, monografikus feldolgozások közreadásával gazdagíthatja a bűnügyi tudományokat.

B.

A krimináltaktikai és módszertani kutatások körében megfontolást igénylő ajánlások

1. A kriminalisztika művelői fontos feladatát képezheti megítélésük szerint a nyomozástaktikai, módszertani kérdések megoldása, a nyomozás felügyeleti munka fejlesztése időszerről kérdései kutatásának napirenden tartása, illetőleg napirendre tűzése.

2. Az MSZMP XIII. Kongresszusán hozott határozatok megvalósításának ügyészi eszközökkel történő segítségét szolgáló, a az 1986-1990 évekre vonatkozó távlati tervre figyelemmel az érintett belügyi és ügyészi szervekkel együttesen végzett, illetőleg összehangolt krimináltaktikai és módszertani kutatásokban bűncselekmény és bűnelkövetői típusokra, illetőleg kategóriákra kiterjedően szükséges lenne vizsgálni a rendőri nyomozások eredménytelenségének hátterét, okait, a felderítési és a nyomozás eredményesség fejlesztésének lehetőségeit.

C.

A kriminológiai kutatások lehetséges fejlesztésével összefüggő javaslatok

1. A jövő feladatai meghatározásánál is szükséges lenne érvényre juttatni a társadalmi beilleszkedési zavarok országos tárcaközi kutatási főirány bűnözési alirányban levont azon fontos következtetést, amely szerint egyes deviáns jelenségek és bizonyos bűncselekményfajták közötti oksági viszonylatokban lényegi összefüggések találhatók. Ehhez képest a morfológiai és az oksági jellemzők feltárásánál, a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ajánlások kidolgozásánál ezeket a tanulságokat a kriminológiai kutatások menetében is hasznosítani szükséges.

2. A kriminológiai kutatások változatlanul fontos feladata marad egyes bűnözési jelenségek (vagyon elleni, erőszakos bűnözés, stb.) és bűnelkövetői kategóriák (a bűnözői utánpótlást jelentő fiatalok elkövetők, a visszaesők, a veszélyes bűnözői karrier kialakulása, stb.) jellemzőinek tudományos elemzése.

3. Valamennyi kutatásban megítélésem szerint vizsgálni szükséges az egyre nagyobb nép-gazdasági veszteségeket okozó szándékos és gondatlan bűnözési jelenségek közvetlen és közvetett kárkövetkezményeit, a keletkezett gazdasági hátrány terjedelmi jellemzőit, a kármegtérülés csökkenő tendenciáját és mindezek oksági hátterét, stb.

4. Figyelemmel bizonyos deviáns jelenségek (alkoholizmus, munkakerülő, csavargó életmód, bűnözői életvitel, iskolakerülés, stb.) és a bűnözés közötti oksági kapcsolatokra, a jelenségek lényegében azonos térbeli összpontosulására, a halmozottan hátrányos helyzetűek, veszélyeztetettek, alacsony kultúrnivójúak, stb. ugyanazon területi egységekbeli előfordulására interdiszciplináris - esetleg a bűn-
üldöző szervekkel együttes - kutatások tárgyá-

vá lehetne tenni a társadalmi beilleszkedési zavarok, közöttük a bűnözés azonos térbeli előfordulásának történeti, társadalmi, gazdasági előzményeit, alaktani jellemzőit, okságát és megelőzésének utjait.

Figyelemmel a bűnüldöző, ügyészi és igazságszolgáltató szervek igényeire is, egészen nagyvonalakban, ennyiben kívántam az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet negyedéves tevékenységével kapcsolatos igazgatói tájékoztatót, korreferensként kiegészíteni.

Dr. Sziujártó Károly legfőbb ügyész, a tudományos ülés elnöke megköszönve Dr. Nyíri Sándor legfőbb ügyész helyettesnek az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolatok fejlesztését, és a gyümölcsöző együttműködés igényét megfogalmazó és a jövő tudományos feladatait is érintő előadását felkérte Dr. Vigh József tanszékvezető egyetemi tanárt, a Magyar Kriminológiai Társaság alelnökét korreferátuma megtartására.